

VETERANPLAN 2024-2027

I tjeneste for Norge med bosted i Færder kommune

Bilde: John Toresen, Veteran møter Veteran (Torås Fort)

Rev. nr.	Revidert av	Dato	Godkjent av	Dato	Saksnr.
2	E. Veseth	01.12.2023	Færder kommunestyre	XX.XX.2024	
1	G. Rognø	04.06.2019	Færder kommunestyre	19.06.2019	101/19

Evaluering av planen skjer i forbindelse med rulling kommunens planstrategi.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
VETERANERS LEVEKÅR.....	3
AKTUELLE TJENESTER I KOMMUNEN.....	5
VETERANKONTAKT	5
HEDER OG ANERKJENNELSE	6
IVARETAGELSE AV VETERANEN OG FAMILIEN	6
OPPFØLGING OG OMSORG	7
OVERSIKT OVER TILTAK	8
MER INFORMASJON	9

INNLEDNING

Norge har gjennom flere tiår deltatt i ulike militære operasjoner i krigs- og konfliktområder, og flere tusen norske menn og kvinner har erfaring fra slik innsats. Regjeringen har fokusert på at veteraner er en viktig ressurs for det norske samfunnet, og at de er viktige bidragsytere i arbeidslivet og lokalsamfunn.

Forsvarets hoveddokument «*Grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan*» og tidligere vedtatte veteranplaner fra kommunene Bergen, Bodø, Sandefjord, Tønsberg og Horten har dannet grunnlaget for arbeidet med Færder kommunes veteranplan.

Hovedutvalg for helse behandlet i møte den 10.10.18 kommunens arbeid for veteraner fra internasjonale operasjoner. Konklusjon:

Færder kommune anerkjenner den innsatsen som veteranene har gjort gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner. De fleste som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner kommer tilbake med nye erfaringer og en unik kompetanse fra konfliktområdet. Forskning viser at de fleste greier seg bra etter tjenesten. Noen vil allikevel ha behov for oppfølging som følge av opplevelser og hendelser fra tjenesten. Veteraner som har behov for et koordinert og helhetlig tjenestetilbud vil få dette.

Færder kommune skal være en god kommune for veteraner og bidra til at de ivaretas med verdighet og forståelse. Kommunen er kjent med at rundt 1 av 100 av våre veteraner sliter med ettervirkninger etter tjenesten. I samarbeid med representanter for lokale veteranorganisasjoner (Veteran møter Veteran og NVIO) er det vurdert tiltak som kan bidra til å bedre situasjonen for veteranene i vår kommune.

En egen handlingsplan viser anerkjennelse av innsatsen veteranene har gjort. Det kan være ulike oppfatninger om grunnlaget for norsk deltakelse i krig og konflikt. Uavhengig av dette fortjener den enkelte veteran anerkjennelse og respekt for viljen til å risikere liv og helse for landet.

I hovedsak er det ikke snakk om å etablere nye ordninger, men å benytte kommunens eksisterende tilbud på nye måter. Det handler om å heve bevissthet om denne gruppens erfaringer og utfordringer – og hvordan kommunen bedre kan ivareta sitt ansvar overfor sine innbyggere.

En egen handlingsplan for veteraner og deres familier vil bidra til at Færder kommune blir en god kommune å bo i for veteraner, og forplikter samtidig kommunen til å tilrettelegge for en god ivaretagelse.

Handlingsplanen fokuserer på 3 hovedområder, slik det anbefales i Forsvarets «*Grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan*»: *anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging* av veteranene og deres pårørende.

VETERANERS LEVEKÅR

Pr. januar 2019 var det registrert 216¹ veteraner bosatt i kommunen. Dette tallet er per 2023 økt til i underkant av 300 og omfatter bare de som har vært i internasjonal tjeneste etter 15.mars 1978. I tillegg kommer veteraner fra Tysklandsbrigadene og tidlige FN-misjoner.

Generelt har personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner god helse og klarer seg godt i samfunnet. De er ressurssterke og bidrar aktivt på mange samfunnsområder. Det er mange som opplever

---

¹ Tall oppgitt av veteranorganisasjonene i møtet den 3. juni 2019.

utfordringer etter endt tjeneste, både i form av plager som går over eller mer langvarige helseplager som manifesterer seg som kroniske skader.

I de siste årene er forebygging av helseproblemer styrket gjennom Forsvarets utvelgelse av personell, forberedelse av personellet og deres familier og oppfølgingen før, under og etter tjenesten. Statistisk Sentralbyrå utga i 2013 rapporten Veteraners Levekår. Statistisk Sentralbyrå sier bl.a. i sitt sammendrag fra undersøkelsen at:

Totalt konkluderer vi med at veteraner, både fra forsvaret og fra politiet, er en gruppe som har høy grad av deltakelse på arbeidsmarkedet sammenlignet med referansegruppene. Mange av forsvarsveteranene er heltids yrkesaktive, spesielt gjelder det relativt mange kvinner, og yrkesaktiviteten er også svært høy blant kvinnelige politiveteraner. Forsvarsveteraner har dessuten sykefravær omtrent som i referansegruppen, mens korte fravær forekommer noe hyppigere blant politiveteraner når vi sammenligner med referansegruppen.

Forsvarsveteraner opplever like mye støtte og tilbakemelding i sitt arbeid som andre, politiveteraner opplever mer. Det er derfor lite som tyder på at tjenesten i betydelig grad bidrar til lavere yrkesaktivitet eller svekker arbeidsforholdene.

En undersøkelse av psykisk helse hos norsk militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan i perioden 2001-2020 ble foretatt av Forsvaret v/Institutt for militærpsykiatri og stressmestring:

*Denne undersøkelsen, hvor vi har sammenlignet psykiske helseplager mellom 2012 og 2020, er den første store oppfølgingen over tid av norsk militært personell. Vi fant at 10,4 % av veteranene rapporterte psykiske helseplager, og det var en stor overhyppighet av kroppslige helseplager blant de som rapporterte psykiske plager. Både kroppslige og psykiske helseplager var tydelig knyttet til belastning i tjenesten, selv mange år etter hendelsene. Vi fant ingen forskjell i psykiske helseplager mellom kvinner og menn, men derimot var det en betydelig overhyppighet av psykiske helseplager blant de som sluttet etter tjenesten i Afghanistan, sammenliknet med de som fortsatte i Forsvaret. For de fleste psykiske helseplager økte forekomsten mellom de to måletidspunktene. **Dette betyr at de psykiske helseplagene ikke er kortvarige, men at de tvert imot kan øke med tiden.** Siden mange av soldatene er relativt unge, kan dette føre til mange år med nedsatt helse og livskvalitet.*

Det store flertallet av veteranene har god psykisk helse i gjennomsnitt fire år etter avsluttet tjeneste i Afghanistan. En andel av afghanistanveteranene har psykiske helseplager på samme tidspunkt. Nivået av helsesvikt er lavere enn i en tidligere norsk undersøkelse av Libanonveteraner (UNIFIL-undersøkelsen), og også lavere enn hovedtendensen i utenlandske studier av veteraner fra krigene i Afghanistan og Irak.

Både Afghanistan-studien og Levekårsundersøkelsen (SSB) indikerer at helsestatusen for norske veteraner i all hovedsak er god. Forekomsttallene når det gjelder psykisk lidelse er ikke bekymringsfulle når man sammenlikner med den øvrige befolkningen. Til tross for dette hovedinntrykket er det likevel en del som sliter med ettervirkninger og stresslidelser etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Studiene viser en sammenheng mellom graden av belastninger i forbindelse med tjenesten og stressreaksjoner i ettertid. Dette er et forhold som det er vesentlig å følge opp.

AKTUELLE TJENESTER I KOMMUNEN

Fastlege er for de fleste, inkludert veteranene, den første de møter i kommunehelsetjenesten og den som henviser til spesialisthelsetjenesten og andre tiltak når det er nødvendig. Forsvarets sanitet har laget brosjyre om veteraner som skal være tilgjengelig på alle fastlegekontor.

Det er ansatt **kommunepsykolog**, og kommunen tilbyr samtaler og veiledning. Det er også etablert «Familiens hus» som gir støtte og veiledning til familier som ønsker det.

Helsesykepleier kan være en god støtte for **barn og familien** og kan gi informasjon om andre støtte- og hjelpetilbud. Økt oppmerksomhet og innsats overfor familiene bidrar til å redusere stress og helseproblemer. For ansatte i skoler og barnehager er det særlig viktig å være informert og å ha kunnskap som gjør at barna ivaretas på en god måte.

Barnehager og skoler har en viktig oppgave i å vurdere om et barn har det vanskelig. Hvis barnet føler utrygghet eller har andre problemer som følge av at far eller mor er i utenlandstjeneste, skal barnehagepersonell eller lærer kunne fange opp dette og gjennom samtale og oppfølging bidra til å hjelpe familien og ikke minst barnet. Det er viktig at familien gir informasjon til lærer og barnehagepersonell slik at problemer kan forebygges.

NAV skal veilede brukere på arbeids-, familie- og pensjonsområdet og ta imot krav om ytelser. NAV skal også følge opp brukere som trenger ekstra bistand for å komme i arbeid eller aktivitet. Det er opprettet et eget Kompetansemiljøet for veteransaker ved NAV Elverum som kan brukes av ansatte på alle NAV kontor.

VETERANKONTAKT

Forsvaret oppfordrer kommunene til å utpeke en veterankontakt som vil ha ansvar for å holde oversikt over kommunens tilbud (til veteraner og deres familier), samt besitte kunnskap om feltet.

Opprettelsen av en kommunal veterankontakt kan sees som et selvstendig tiltak for å lette tilgangen for veteraner til kommunen som deres primære tjenesteyter. Dette er et viktig tiltak i å koordinere og effektivisere kommunens samarbeid med sentrale aktører innenfor feltet, som Forsvarets veteran tjeneste, de frivillige organisasjonene og de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).

Kommunen utvikles som tjenesteleverandør når det gjelder ivaretagelse og oppfølging av veteranen og dens familie. Barnehage, skole, helsestasjon, PP-tjeneste og barnevern må gis tilstrekkelig kompetanse gjennom kursing.

Oppgaven som veterankontakt er tildelt spesialrådgiver i kommunedirektørens stab, som jobber på tvers av kommunens fag- og tjenesteområder.

HEDER OG ANERKJENNELSE

Seremonier og offentlige markeringer er et viktig og synlig uttrykk for samfunnets anerkjennelse av både innsatsen og den enkelte veteran. Det bidrar til å ivareta historien og knytter bånd mellom Forsvaret og samfunnet. Anerkjennelse betyr mye for alle som har vært ute i risikofylte oppdrag på vegne av Norge, og likeledes for deres familier og pårørende - jfr Regjeringens oppfølgingsplan «*I tjeneste for Norge*».

Forsvarets Minnedag ble innført i 2007 for å minnes alt personell som har mistet livet i Forsvarets tjeneste. Minnedagen gjennomføres årlig første søndag i november ved Forsvarets avdelinger i Norge og utlandet. Det legges ikke opp til noen egen markering i kommunal regi. **8.mai er Norges frigjørings- og veterandag**, og er den viktigste dagen Færder kommune kan vise anerkjennelse av veteranene. Kommunen tar ansvar for en årlig markering av 8. mai i samarbeid med veteranforeningene. Arrangementet gjennomføres på Torås fort. Færder kommunes skoler og barnehager oppfordres til å markere FN-dagen den 24. oktober. Veterankontakten følger opp samarbeid mellom Oppvekst og kunnskap og veteranforeningene ifm. dagen.

IVARETAGELSE AV VETERANEN OG FAMILIEN

De aller fleste veteraner klarer seg bra etter tjeneste. Likevel er det noen som kan oppleve utfordringer og problemer som følge av tjeneste. Dette kan gi både psykiske og fysiske belastninger som også påvirker veteranenes familier.

For å kunne ivareta veteranene og deres familier på best mulig måte, er det nødvendig med økt kunnskap og kompetanse på området. Økt kunnskap og kompetanse vil virke forebyggende på mer alvorlige problemer. Forsvaret har en rekke tiltak det er nødvendig at kommunehelsetjenesten kjenner til og har oversikt over:

- Informasjon om veteraner og internasjonale operasjoner.
- Informasjon om ressurser kommunen kan støtte seg på.
- Informasjon om kursing av helsepersonell om veteranrelaterte problemstillinger.
- Alle fastleger har fått tilsendt boken «*Håndbok i militærpsykiatri*».

For barn og ungdom vil fravær av foreldre over lengre tid være utfordrende, og foreldrenes opphold i krigssteder kan forsterke barnas reaksjoner. Det er derfor viktig at personell i barnehager og skoler har kompetanse på feltet slik at de kan møte barna med den hjelpen de trenger. Forsvarets veterantjeneste (FVT) har tilpasset materiell knyttet til dette. Færder kommune vil opprette en informasjonsside på kommunens hjemmeside om hvor veteraner og deres familier kan henvende seg for å få nødvendig hjelp. Informasjonssiden skal være kjent for kommunens helsetjeneste og andre berørte instanser. Det er hensiktsmessig at det gjøres en kartlegging av ansatte i Færder kommune med veteranbakgrunn.

Disse kan være en ressurs for kommunens arbeid med ivaretagelse og oppfølging av veteranene og deres familier. Det opprettes en veterankontakt i kommunen og rollen tildeles beredskapssjef som jobber på tvers av kommunens fagområder. Veterankontakten bør delta på kurs og opplæring i regi av FVT. Veterankontakten vil være en inngangsportale til kommunens tilbud for veteranene, være en ressurs for kommunens ansatte og lette samarbeidet mellom kommuner og frivillige organisasjoner.

OPPFØLGING OG OMSORG

Forsvaret er pålagt oppfølgingsplikt for veteraner i ett år fra de er tilbake fra internasjonal tjeneste, og skal være et supplement til kommunehelsetjenestens hjelpeapparat. Alle veteraner kan likevel når som helst kontakte forsvarrets [Åpne Dør-tjeneste](#) for spørsmål og informasjon om rettigheter, hjelp og tilbud. Personell fra Politiet som har vært utstasjonert i utenlandsoperasjoner omfattes ikke av Forsvarets tilbud. Kommunen har uavhengig av dette, oppfølgingsansvaret for innbyggere som har vært utstasjonert eller engasjert til utenlandsoperasjoner.

Færder kommune er ansvarlig for at personer som oppholder seg i kommunen skal tilbys nødvendig helse- og omsorgstjenester. Det er viktig at fastleger og andre kommunale tjenester vet at årsaken til fysiske og psykiske helseplager kan være belastninger med sammenheng til internasjonale operasjoner, også når dette ligger langt tilbake i tid. Det er de primære helse- og sosialtjenestene som kontaktes ved behov for helsehjelp.

Veteraner med behov for helsemessig oppfølging tar kontakt med sin fastlege. Fastlegen kan henvise til spesialisthelsetjenesten i alvorlige tilfeller, og til kommunen når det er mindre alvorlige plager/sykdommer. Veteranen kan også selv ta direkte kontakt med Tjenestekontoret for helse og omsorg.

Kontaktinformasjon finnes på kommunenes hjemmeside eller fås ved henvendelse til servicesenteret. Barn og pårørende av veteraner kan få hjelp/kommunal bistand. Barnet selv eller omsorgspersoner kan ta kontakt med helsesøster på skolen eller direkte med helsestasjonen (gjelder førskolebarn). Der vil man få hjelp til å finne det rette tilbudet avhengig av problemstillingen.

Familiefokus på veteranarbeidet

OVERSIKT OVER TILTAK

- ❖ Det er opprettet en egen veterankontakt i Kommunedirektørens stab v/spesialrådgiver.
- ❖ Det gjøres en kartlegging av ansatte i Færder kommune med veteranbakgrunn 2024-2025. Hvordan kan Færder kommune bedre bruke egne veteraners kompetanse?
- ❖ Det etableres et faglig samarbeid med NAVs (nasjonale) kompetansekontor for veteransaker og NAV Færder der målet er kompetanseheving.
- ❖ Markering av 8. mai og 24. oktober. Kommunen bidrar med kranser og blomsterdekorasjoner ved Minnelunden på Borgheim og Torås Fort på Tjøme både på Veterandagen 8.mai, Nasjonaldagen 17.mai og FN-dagen 24.oktober – for å hedre veteraner og falne. Barnehager og skoler markerer FN-dagen 24.oktober.
- ❖ Barnehager- og skoler i Færder kommune kan komme til Torås Fort hele året for å lære om internasjonale operasjoner og menneskerettigheter. Dette må da avtales direkte med Torås Fort (facebook).
- ❖ Det er utarbeidet en informasjonsbrosjyre og nettsider for veteraner som trenger hjelp, med informasjon om hva som finnes i Færder og kontaktopplysninger.
- ❖ Veteranarbeidet forankres i kommunens planarbeid.
- ❖ Det inngås avtale med RVTS-Sør om å avholde kurs for ansatte i skoler, barnehager, helsestasjon og barnevern og om meritterende kurs for leger og psykologer og andre personellgrupper med ansvar for oppfølging av barn og familier.
- ❖ Øke kompetansen til fastleger og ansatte i det kommunale tjenesteapparatet gjennom informasjonsmateriell og informasjon på møter for ledere av tjenestene.
- ❖ Avholde årlige møter med veteranorganisasjonene. Primært i 4. kvartal.
- ❖ Etablere kontakt med veteranorganisasjonenes kameratstøtteordning.

MER INFORMASJON

<https://forsvaret.no/veteraner>

<http://nvio.no/>

<http://kameratstøtte.no/>

<https://forsvaret.no/faktabokser/veterankontakt>

<https://forsvaret.no/tjeneste/veteraner/kommuneplaner>

<https://rvtssor.no/aktuelt/125/familiefokus-pa-veteranarbeidet/>

<https://frifagbevegelse.no/artikkel-6.158.246637.4e0b3568f7>

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/veteraners-levekaar>

<https://www.siops.no/>

<http://veteranmoterveteran.no/>

Ytterligere informasjon finnes på kommunens hjemmesider:

<https://www.færder.kommune.no/tjenester/helse-og-omsorg/legetjeneste-akutt-hjelp/veterankontakt/>